



KOMMUNSTYRELSEN
RVII

ÄLVSJÖ STADSDELSFÖRVALTNING
Diarienumr 006-154-08

DNR: 00449/2008
DATUM: 2008-04-22

Remitteringsmapp

Ärende: Utökade riktlinjer för tobakstillsynen

Inkom till KF/KS kansli den

Behandling i övrigt:

För yttrande senast:

Stadsdelsnämnderna
Samtliga SDN

Facknämnderna

Övriga
Stadsledningskontoret

STOCKHOLMS STAD	
Kommunstyrelsen	
KF/KS Kansli	
Ink.	2008-02-14
Dnr:	329-449/2008
Till:	R VII

PROTOKOLL nr 1/2008
2008-01-31

Justerat 2008-02-05

Ulf KristerSSon och Jackie Nylander

§ 15

Utökade riktlinjer för tobakstillSynen

Dnr 105-0555/2007

Socialtjänstnämndens beslut

1. Socialtjänstnämnden godkänner för egen del utökade riktlinjer för tobakstillSynen i Stockholm.
2. Socialtjänstnämnden överlämnar ärendet till kommunfullmäktige för beslut.
3. Socialtjänstnämnden överlämnar ärendet till stadsdelsnämnderna för kännedom.

Ärendet

Under 2005 gjordes förändringar i tobakslagen som motiverade en revidering av gällande riktlinjer för tobakstillSynen under 2006. Förändringarna i tobakslagen innebar bl.a. att tobaksförsäljaren ska ha ett egentillsynsprogram och möjligheten för marknadsföring av tobaksvara begränsas kraftigt. Stadsdelsnämnderna efterfrågar riktlinjer för hur och när sanktioner kan meddelas ett försäljningsställe. I Stockholm har en stadsdelsnämnd meddelat förelägganden under 2006, i övrigt har inga sanktioner meddelats beträffande tobakstillSynen för försäljningsställen. Riktlinjerna omfattar endast försäljningsbestämmelserna i tobakslagen. Ansvar för tillsynen över rökfria miljöer sorterar i Stockholms stad under miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Förslag till beslut

Ordföranden Ulf KristerSSon (m) föreslog, med instämmande från samtliga ledamöter, att nämnden skulle besluta enligt förvaltningens förslag till beslut.

Vid protokollet

Lisbeth Westerlund

Lisbeth Westerlund
sekreterare



SOCIALTJÄNSTFÖRVALTNINGEN
KANSLIÄVDELNINGEN

15.
TJÄNSTEUTLÅTANDE
DNR 105-0555/2007
SID 1 (11)
2008-01-31

Handläggare: Alf Klingvall
Telefon: 08-508 430 25

Till
Socialtjänstnämnden

Utökade riktlinjer för tobakstillsynen

Förslag till beslut

1. Socialtjänstnämnden godkänner för sin del utökade riktlinjer för tobakstillsynen i Stockholm.
2. Socialtjänstnämnden överlämnar ärendet till kommunfullmäktige för beslut.
3. Socialtjänstnämnden överlämnar ärendet till stadsdelsnämnderna för kännedom.


Eddie Friberg

Sammanfattning

Under 2005 har det skett förändringar i tobakslagen som motiverade en revidering av gällande riktlinjer för tobakstillsynen under 2006. Förändringarna i tobakslagen innebar bl.a. att tobaksförsäljaren ska ha ett egentillsynsprogram och möjligheten för marknadsföring av tobaksvara begränsas kraftigt. Stadsdelsnämnderna efterfrågar riktlinjer för hur och när sanktioner kan meddelas ett försäljningsställe. I Stockholm har en stadsdelsnämnd meddelat förelägganden under 2006 i övrigt har inga sanktioner meddelats beträffande tobakstillsynen för försäljningsställen. Riktlinjerna omfattar endast försäljningsbestämmelserna i tobakslagen. Ansvaret för tillsynen över rökfria miljöer sorterar i Stockholms stad under Miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom socialtjänstförvaltningens kansliavdelning.

Bakgrund

Riksdagen beslutade 2005-05-26 om ändringar i tobakslagen. Ändringarna är anpassade efter WHO:s ramkonvention om tobakskontroll.

Det handlar om skärpta regler för marknadsföring av tobak, bättre kontroll så att minderåriga inte kan köpa tobaksvaror samt ett förebyggande arbete så att människor inte börjar röka. I Stockholms stad har stadsdelsnämnderna ansvaret för tillsynen av försäljningsställen som säljer tobaksvara med utantag av de restauranger som har serveringstillstånd. Där utövas tillsynen av socialtjänstförvaltningens tillståndsenhet. Socialtjänstnämnden har 2007-11-22 föreslagit kommunfullmäktige vissa förändringar var det gäller tillsynsansvaret för försäljningsställen som inte har något konkret försäljningsställe i någon stadsdel. Det kan röra sig om försäljning på transportmedel och internetförsäljning där bolaget har sitt säte i Stockholm. För tillsynen tar stadsdelsförvaltningarna ut en tillsynsavgift. Tillsynsavgiften behöver ses över och socialtjänstnämnden har 2007-11-22 föreslagit kommunfullmäktige en höjning av tillsynsavgiften under 2008.

Med en tobaksvara menas en vara som till någon del innehåller tobak. Hit räknas bl.a. cigaretter, cigariller, rökto bak, snus och portionstobak. Nikotintuggummi och andra hjälpmedel räknas inte hit eftersom dessa produkter inte innehåller tobak.

Rökningen är i dag den största enskilda orsaken till för tidiga dödsfall. Detta gäller såväl Sverige som den industrialiserade delen av världen i övrigt. I Sverige beräknas f.n. omkring 6 500 personer årligen avlida i förtid till följd av sitt tobaksbruk.

Tobaken har negativ effekt på i stort sett alla organ. Sambandet mellan rökning och ohälsa har sedan början av 1960-talet dokumenterats i ett mycket stort antal vetenskapliga rapporter över hela världen. Över 60 000 vetenskapliga undersökningar har publicerats om rökningens hälsorisker. Vetenskapen står här på säker grund. Sjukdomar som väldokumenterat beror på tobaksrökning är bland annat hjärt- och kärlsjukdomar, luftvägs- och lungsjukdomar, olika former av cancersjukdomar m.m.

Med anledning av de nya bestämmelserna i tobakslagen (TL) har kommunfullmäktige fattat beslut om reviderade riktlinjer 2006-09-04. Riktlinjerna behöver utökas med ett förtydligande vad det gäller möjligheten att meddela sanktioner med stöd av tobakslagen.



Tobakslagen

Tobakshandel är sedan 1960-talet en s.k. fri näring, vilket innebär att i princip alla näringsidkare kan sälja tobak. Tobaksvaror har också blivit en av de mest lättillgängliga produkterna i samhället och säljs inte enbart i tobaksaffärer utan även i livsmedelsbutiker, kiosker, bensinstationer, restauranger, gatukök osv. Före 1960-talet rådde helt andra förhållanden. Från år 1915 fanns ett statligt monopolföretag, Svenska Tobaksmonopolet, som under lång tid hade ensamrätt på produktion, import och partihandel av tobak. Under 1940-talet och en tid därefter hade monopolet även kontroll över detaljhandeln, genom att tobaksvaror endast fick säljas av återförsäljare som i särskild ordning hade "antagits" av monopolet. Under denna tid såldes tobak således endast i speciella tobaksaffärer. Det statliga monopolet avskaffades under 1960-talet, varvid tobaksvaror i ökande grad började saluhållas av andra butiker, t.ex. användes cigaretter som särskild lockvara i vissa klädbutiker. Den ökade kunskapen om rökningens skadeverkningar har därefter lett till vissa restriktioner för detaljhandeln med tobak. Ett exempel på detta är att marknadsföring av tobaksvaror på säljställen endast får ske med iakttagande av s.k. särskild måttfullhet. Den hittills mest långtgående förändringen skedde då det genom en ändring av tobakslagen fr.o.m. år 1997 infördes ett förbud mot att sälja tobaksvaror till den som är under 18 år. Tillsynsansvaret för att åldersgränsen upprätthålls åvilar kommunen. I Stockholms stad är det till stadsdelsnämnderna som näringsidkaren anmäler försäljningen av tobaksvara. En kommun får förelägga en anmälningspliktig näringsidkare att lämna de uppgifter som behövs för att kommunen ska kunna fullgöra sin tillsyn, jämför 20 § tobakslagen. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Här följer ett utdrag av de centrala bestämmelserna i tobakslagen avseende detaljhandeln och den kommunala tillsynen.

Åldersgräns

12 § Tobaksvaror får inte säljas eller på annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Den som lämnar ut tobaksvaror skall förvissa sig om att mottagaren har uppnått nämnda ålder.

Om det finns särskild anledning att anta att en tobaksvara är avsedd att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år får varan inte lämnas ut.

På varje försäljningsställe för tobaksvaror skall det finnas en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut sådana varor till den som inte har fyllt 18 år.

12 a § Tobaksvaror som säljs till konsumenter skall tillhandahållas på ett sådant sätt att det går att kontrollera mottagarens ålder. Detta gäller även när försäljningen sker genom automat, via postorder eller liknande.

Styckeförsäljning

12 b § Tobaksvaror som säljs till konsumenter får inte tillhandahållas i form av lösa cigaretter eller i förpackningar om färre än 19 cigaretter.



Anmälan och egentillsyn

12 c § En näringsidkare som tillhandahåller tobaksvaror för försäljning till konsumenter skall anmäla försäljningen hos den kommun där försäljningen sker. Anmälan skall göras senast när försäljningen påbörjas.

Näringsidkaren skall utöva särskild tillsyn (egentillsyn) över försäljningen och ansvara för att det finns ett för verksamheten lämpligt egentillsynsprogram.

Marknadsföring

14 § Marknadsföring av tobaksvaror till konsumenter är som huvudregel förbjuden.

Detta gäller dock inte

1. i tryckta skrifter på vilka tryckfrihetsförordningen är tillämplig eller i överföringar eller tekniska upptagningar på vilka yttrandefrihetsgrundlagen är tillämplig,
2. marknadsföring som endast består i att tillhandahålla tobaksvaror för försäljning, eller
3. kommersiella meddelanden inne på försäljningsställen som inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak.

Kommersiella meddelanden enligt andra stycket 3 skall i den omfattning det är möjligt placeras så att de inte är synliga från utsidan av försäljningsstället.

Varukännetecken

14 a § Paragrafen avser marknadsföring av varukännetecken. Bestämmelsen reglerar den indirekta tobaksreklamen. Näringsidkare förbjuds att i kommersiella annonser i alla medier som omfattas av yttrandefrihetsgrundlagen, marknadsföra andra varor än tobak eller tjänster till konsumenter med hjälp av ett varukännetecken som helt eller delvis används för en tobaksvara eller enligt gällande bestämmelser om varumärken är registrerat eller inarbetat för sådan vara. Om en näringsidkare använder ett sådant varukännetecken vid marknadsföring till konsumenter på något annat sätt skall näringsidkaren iaktta den måttfullhet som är betingad av att kännetecknet också kan förknippas med tobaksvaran. Kommunens tillsyn omfattar endast marknadsföringsåtgärder på eller i anslutning till försäljningsställe.

Tillsynsmyndigheter

19 a § Den omedelbara tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelas med stöd av lagen följs utövas av

1. Arbetsmiljöverket när det gäller lokaler och andra utrymmen för vilka verket har den centrala tillsynen, och

2. den eller de nämnder som kommunfullmäktige bestämmer när det gäller

- a) de miljöer och lokaler för vilka Statens folkhälsoinstitut har den centrala tillsynen,
- b) bestämmelserna om handel m.m. enligt 12-12 c §§, och
- c) bestämmelserna om marknadsföring m.m. i 14 och 14 a §§ när det gäller marknadsföringsåtgärder på eller i anslutning till försäljningsställen.

Länsstyrelsen utövar inom länet tillsyn. Länsstyrelsen skall

- 1. följa kommunernas verksamhet och biträda kommunerna med information och råd, och
- 2. främja samarbete mellan olika tillsynsmyndigheter och mellan tillsynsmyndigheter och andra. Lag (2005:369).

19 b § En kommun får ta ut avgift för sin för sin tillsyn av den som bedriver anmälningspliktig näringsverksamhet med tobaksvaror.

20 § Statens folkhälsoinstitut får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att bestämmelserna i 9, 10, 11 och 16-18 §§ eller med stöd av dem meddelade föreskrifter skall följas.

En tillsynsmyndighet som anges i 19 a § får i sin tillsynsverksamhet meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att lagen eller en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen skall följas.

I beslut om föreläggande eller förbud får tillsynsmyndigheten sätta ut vite. Vitet får inte förvandlas.

Förelägganden och förbud med eller utan vite

Kommunen är lokal tillsynsmyndighet och har ansvar för att den omedelbara tillsynen över rökfria miljöer och tobaksförsäljningen utövas. I Stockholms stad har Miljö- och hälsoskyddsnämnden ansvaret för tillsynen över rökfria miljöer. Stadsdelsnämnderna har ansvaret för tillsynen över tobaksförsäljningen. Socialtjänstnämnden har ansvar för tillsynen över tobaksförsäljningen på restauranger med serveringstillstånd. En tillsynsmyndighet får i sin tillsynsverksamhet meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att lagen eller en föreskrift som har meddelats med stöd av lagen skall följas. Ett föreläggande innebär att någon åläggs att fullgöra något. Det kan till exempel vara att inkomma med anmälan om försäljning av tobaksvara, upprätta och inkomma med ett egentillsynsprogram eller ett föreläggande på hur ålderskontrollen ska genomföras. Ett



förbud innebär att någon ska underlåta att göra något. Det kan till exempel vara att förbjuda försäljning av lösa cigaretter med ett vite.

Vill man att en företeelse ska upphöra är det lämpligast med ett förbud. Behöver man istället kräva en aktiv, praktisk åtgärd av mottagaren är det lämpligare med ett föreläggande.

Enligt förarbetena till tobakslagen framgår att förelägganden och förbud ska användas först sedan försök att få en frivillig rättelse till stånd har misslyckats eller om det är uppenbart att så inte kommer att ske eller saken brådskar (s. 59 prop. 1992/93:185).

Av lag (1985:2069) om viten framgår att ett vite ska fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa det föreläggande. Tillsynsmyndigheten förväntas inte i detalj kartlägga den enskildes ekonomi eller förhållanden i övrigt utan kan utgå från förhållanden som är lätta att konstatera. Beloppet ska anpassas till vad som kan anses behövas för att bryta den enskildes motstånd mot att följa föreläggandet. Vitet ska fastställas till ett bestämt belopp i pengar. Det är dock sällan tjänligt att meddela ett beslut med ett alltför lågt vite om det ska ha någon effekt på mottagarens vilja att följa de krav som ställs.

Efter det att beslut tagits om föreläggande eller förbud behöver en kontroll göras ifall beslutet efterlevs. Efterlevs inte beslutet ska antingen ett nytt beslut fattas som förenas med vite eller så ska en ansökan göras för utdömande av vitet. Ansökan om utdömande av vite handläggs av länsrätten. Länsrätten avslår, bifaller eller jämkar vitet. Länsrätten kan alltså komma att jämka ett för högt belopp. Länsrätten expedierar beslutet till parterna i processen samt skickar en kopia till skatteverket som ansvarar för att driva in det fastställda vitesbeloppet.

Själva beslutet att meddela föreläggande eller förbud överklagas till länsstyrelsen som första besvärinstans.

När ett förbud redan existerar i tobakslagen (till exempel lösa cigaretter) är det lämpligast att förena ett förbud med vite då det annars lagda förbudet inte tillför något mer än det laget redan kräver.

Förbudet eller föreläggandet ska vara utformat så att adressaten får helt klar för sig vad som fordras av honom. För att ett vite ska kunna utdömas är det därför nödvändigt att det utsatta vitet knutits till en klart definierad prestation eller underlåtenhet och tidsfrist (Regeringsrättens årsbok (RÅ) 1994 ref. 29).

Tillsynsarbetet

Enligt tobakslagen ska tillsynsarbetet i kommunen i första hand vara inriktat på att ge information om och rådgivning i tobakslagens bestämmelser. Följer inte handlaren de

anvisningar som meddelats finns som ovan nämnts möjligheten att förelägga handlaren att vidta åtgärder. Ett föreläggande eller förbud kan förenas med vite. Om handlaren inte följer lagen t.ex. säljer styckvisa cigaretter, säljer utan att förvissa sig om mottagarens ålder, inte har ett egentillsynsprogram eller dekal ska i första hand tillsynsmyndigheten informera om bristen. Avhjälps inte bristen kan kommunen meddela ett föreläggande om att bristen ska åtgärdas, eller meddela ett förbud med vite. För att kommunen ska kunna planera sitt arbete och föra register över försäljningsställen krävs att näringsidkaren anmäler sin försäljning till kommunen. Lagstöd för anmälningsskyldigheten finns i 12 c § tobakslagen. Har näringsidkaren inte anmält försäljningen blir det svårt att ta ut tillsynsavgiften och information till näringsidkaren når inte fram. Det är angeläget att varje försäljningsställe som säljer tobaksvara även anmäler detta till kommunen. Anmäls inte försäljningen fastän de fått information och anmälningsblankett kan försäljningsställets ägare föreläggas att följa anmälningsskyldigheten. Det bör tilläggas att tillsynsansvaret över 18-årsgränsen gäller även om kommunen inte fått in anmälan om försäljning av tobak.

I STAN-programmet (Stockholms Tobaks-, Alkohol- och Narkotikapolitiska program) framgår att ambitionsnivån för tillsynsarbetet ska vara att besöka varje försäljningsställe minst en gång per år. Utöver detta bör årliga inköpsstudier av tobak genomföras. En utbildning i ansvarfull tobakshantering bör också ordnas av staden i samverkan med andra myndigheter och livsmedelsbranschen.

Nuvarande riktlinjer

1. Varje försäljningsställe som har anmält försäljning ska få ett årligt tillsynsbesök. Tillsynsbesöket registreras i det gemensamma ärendehanteringssystemet för tillsyn, OL 2. Vid tillsynsbesöket ska tillsynspersonalen:
 - Överlämna aktuell information om bestämmelser i tobakslagen.
 - Försäkra sig om att försäljningsställe har ett egentillsynsprogram som är anpassat efter verksamhetens behov och förutsättningar.
 - Försäkra sig om att det på försäljningsstället finns minst en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut tobaksvaror till den som inte har fyllt 18 år.
 - Försäkra sig om att lösa cigaretter eller förpackningar med färre innehåll än 19 cigaretter inte säljs på försäljningsstället.
 - Försäkra sig om att den marknadsföring som förekommer på försäljningsstället är inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak. Kontrollera att det inte finns reklamskyltar utanför försäljningsstället.
 - Informera om att inköpsstudier kommer att genomföras.
 - Tillsynsbesöket dokumenteras.

2. Varje år genomför varje stadsdelsförvaltningen minst en inköpsstudie rörande tobak. Samtliga butiker ska omfattas av studien.

En inköpsstudie går ut på att låta 18-åriga ungdomar göra inköpsförsök av tobak på försäljningsställen. För att inte det ska kunna bli fråga om brottsprovokation vid dessa kontroller används ungdomar som har fyllt 18 år. I lagen finns ett krav på att den som säljer tobaksvara ska förvissa sig om mottagarens ålder. Vid en sammanställning kan stadsdelsförvaltningen bilda sig en uppfattning om handiarnas benägenhet att följa 18-årsgränsen.

Försäljningsstället ska få information om att inköpsstudien ägt rum.

Har näringsidkaren sålt tobaksvara vid inköpsstudien sänds skriftlig information till företrädaren för försäljningsstället.

Återköp av tobaksvara sker i anslutning till inköpsstudien.

Föreslagna utökade riktlinjer

3. Tillsynsärende

Har näringsidkare sålt tobaksvara vid en inköpsstudie ska ett kontrollköp genomföras efter det att lämplig information överlämnats till näringsidkaren. Säljer butiken återigen tobaksvara vid kontrollköpet ska ett tillsynsärende initieras.

Tillsynsärende initieras även när försäljningsstället de facto har sålt tobaksvara till underårig eller på annat sätt överträtt bestämmelse i tobakslagen. Att ett tillsynsärende initieras registreras i OL2.

I varje tillsynsärende fattas beslut (antingen att avskriva tillsynsärendet, meddela föreläggande, meddela föreläggande eller förbud med vite.) Besluten fattas i enlighet med den delegationsordning som finns i respektive nämnd. Varje beslut registreras i OL2 och är därmed sökbar för uppföljningar.

I varje tillsynsärende kommuniceras underlaget för beslut med butiksinnehavaren. Ett yttrande begärs in tillsammans med försäljningsställets egentillsynsprogram.

Har begärda åtgärder vidtagits kan ärendet avskrivas från vidare handläggning genom ett särskilt beslut. Vid nästa tillsynsbesök på försäljningsstället följs avskrivningsbeslutet upp. Det kan vara lämpligt att besöka försäljningsstället i anslutning till att beslutet meddelas.

Medverkar handlaren inte i utredningen eller vidtas inte efterfrågade åtgärder ska ett lämpligt föreläggande meddelas. I första hand ska föreläggandet ställas utan vitesbelopp. Föreläggandet ska innehålla en konkret åtgärd som ska vara uppfylld inom ett visst datum. Följs föreläggandet avslutas ärendet.

Har rättelse inte skett inom den föreskrivna tiden ska ett nytt beslut fattas om föreläggande med vite. Ett förbud förutsätter ett lagstöd för det konkreta beslutet. Ett förbud ska meddelas med vite.

Vitesbeloppet ska fastställas till ett belopp med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt som kan antas förmå honom att följa det föreläggande. Vitesbeloppet bör inte sättas lägre än 5 000 kronor.

Vidtar handlaren de efterfrågade åtgärderna avslutas ärendet efter ett konstaterade att bristen är avhjälpt. Är förhållandena sådana i föreläggandet att det är något som ska kontrolleras upp på försäljningsstället ska detta göras inom den tid som föreläggandet förskriver. Normalt innebär detta ett nytt tillsynsbesök eller ytterligare ett kontrollköp.

Tillsynspersonalen ska kunna legitimera sig i samband med tillsynsbesök eller i samband med återköp vid inköpsstudier. Den tjänsteman som utför tillsyn ska kunna legitimera sin behörighet genom ett tjänstekort där behörigheten framgår.

Förvaltningens synpunkter

Från och med den 1 juli 2005 gäller bland annat strängare regler för marknadsföring av tobaksvaror. Förvaltningen kan konstatera att huvudregeln är att all tobaksreklam är förbjuden. Undantaget från förbudet är:

- marknadsföring som är skyddad enligt tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen (till exempel att nämna ett specifikt cigarettmärke i en bok eller visa det i en film),
- marknadsföring som endast består i att tillhandahålla tobaksvaror för försäljning, och kommersiella meddelanden inne på försäljningsställen.

Måttfulla kommersiella meddelanden inne på försäljningsställen för tobaksvaror är tillåtna om de inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak. Det är tillåtet med en återhållen exponering av varumärken som gör det möjligt för kunden att skilja mellan olika varumärken, liksom varu- och prislistor.

Förvaltningen kan konstatera att det finns ett behov av kompletterande riktlinjer när ett tillsynsärende ska inledas och hur sanktionerna bör användas. Förvaltningens uppfattning är att det i riktlinjer inte går att ange i detalj hur varje beslut ska fattas. Praxis får visa var gränserna går. I Stockholms stad genomförs årligen inköpsstudier. Resultaten från dessa



visar på att förhållandevis många ungdomar kan köpa tobaksvaror utan att ålderskontroll genomförs. Enligt tobaksalgen finns ett krav på att den som lämnar ut tobaksvaran ska förvissa sig om mottagarens ålder. Under 2005 var det i genomsnitt omkring 44 % av ungdomarna vid provköpen som fick köpa tobaksvara, 2006 var motsvarande siffra 37 %. Resultaten för 2007 är betydligt bättre, men sammantaget finns det tydliga brister vad det gäller ålderskontrollen.

Konsumtion av tobaksvaror har en skadlig inverkan på människan. Flera oberoende forskarrapporter styrker detta. Det är angeläget att försöka förhindra konsumtionen av tobaksvaror bland barn och ungdomar som ännu inte fyllt 18 år. Handlarna som säljer tobaksvaror har ett ansvar för att upprätthålla åldersgränsen. Det är rimligt att de ska ta ett större ansvar för att efterfölja tobakslagen. Förvaltningen anser det därför angeläget att utöka riktlinjerna för tobakstillsynen i Stockholm med vägledning för tillsynsären den.

Tillsynsarbetet har en primärt förebyggande inriktning med råd och stöd. En grundläggande princip är att om handlaren inte följer bestämmelserna i tobakslagen ska handlaren få tydlig information lagens krav. Detta gäller även vid inköpsstudier. Vidtar handlaren inte åtgärder för att avhjälpa problemet initieras ett tillsynsärendet. Handlaren får då återigen en påminnelse om lagens bestämmelser. Tillsynsärendet inleds med en kommunikering. I samband med kommunikeringen begärs handlarens egentillsynsprogram in tillsammans med en förklaring till det inträffade. Har åtgärder vidtagits och har problemet avhjälpats avskrivs ärendet. Det är rimligt att följa upp detta vid nästkommande tillsynsbesök eller att besöka butiken en extra gång för att säkerställa att åtgärden vidtagits. Om en handlare inte vidtar de åtgärder som påtalats trots tydlig information om kraven, och trots uppmaning i särskilt tillsynsbrev ska ett föreläggande eller förbud meddelas. Detsamma gäller om handlaren vid inköpsstudie och kontrollbesök fortsätter att sälja tobaksvara utan att förvissa sig om mottagarens ålder. Mellan inköpsstudien och kontrollbesöket ska handlaren få information om ålderreglerna och om resultatet av inköpsstudien. Det är rimligt att först meddela näringsidkaren ett föreläggande utan vite för att denne ska få tydliga krav på vad som gäller. Innebär föreläggandet (eller förbudet) att det är något förhållande på försäljningsstället som ska kontrolleras upp bör detta göras med ett nytt tillsynsbesök eller ytterligare ett kontrollköp.



Efterföljs inte beslutet ska nytt beslut fattas om föreläggande med vite. Vitesbeloppet bör inte sättas för lågt då det i så fall finns en risk att handlaren inte följer de krav som ställs. Vitesbeloppet bör därför inte sättas lägre än 5 000 kronor.

Förvaltningen kan konstatera att endast ett fåtal beslut om förelägganden har meddelats i Stockholm. I Stockholm har inga förelägganden med vite meddelats ännu. Inte heller har det varit aktuellt att meddela något förbud. Ett förbud innebär att något ska upphöra t.ex. att sälja styckvisa cigaretter. Fortsätter handlaren att sälja styckvisa cigaretter trots uppmaningar att sluta med detta kan ett förbud bli aktuellt. Ett föreläggande innebär att handlaren ska göra något konkret inom en viss tid. Det kan t.ex. vara att upprätta ett egentillsynsprogram, sätta upp åldersdekal.

Att få förelägganden meddelats kan delvis bero på att lagen är något krångligt utformad men även på att riktlinjerna för stadsdelsnämndernas tillsynsarbete inte varit tydliga. Förelägganden kan vara ett lämpligt instrument för att försöka förmå handlaren att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att tobakslagen ska efterföljas. Mot bakgrund av detta anser förvaltningen att det finns ett behov av att stadsdelarna arbetar med tobakstillsynen på ett likartat sätt och att grunderna för arbetet bör vara gemensamma. Huvudinriktningen är dock att tillsynen ska vara inriktad på information och rådgivning.

I de återkommande drogvaneyundersökningarna (Stockholmsenkäten) framgår att ungdomar i betydande utsträckning inhandlar sina tobaksvaror själva. Det är rimligt att försöka förmå handlarna att följa tobakslagens krav på bland annat ålderskontroll. Ett sätt kan vara att meddela förelägganden eller förbud vid konstaterade brister. I STAN-programmet och nuvarande riktlinjer finns angivet att tillsynsbesök och inköpsstudier ska ske minst en gång per år.

Förvaltningen anser att den föreslagna tillsynen bör kunna bekostats av den löpande tillsynsavgiften som stadsdelsnämnderna tar ut. Socialtjänstnämnden har 2007-11-22 föreslagit kommunfullmäktige att tillsynsavgiften behöver justeras.

Det är rimligt att åtgärder vidtas för att förbättra ålderskontrollen vid försäljning av tobaksvara. Förvaltningen anser det rimligt att skriva in utökade riktlinjer för tobakstillsynen. Detta för att stadsdelsförvaltningarna på ett tydligare sätt ska kunna hantera tillsynsärenden enligt tobakslagen.

